

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaje) a Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatele **V. R.**, t. č. Vazební věznice, zastoupeného JUDr. Vladimírem Dvořáčkem, advokátem, sídlem Sokolovská 32/22, Praha 8 – Karlín, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2021 č. j. 67 To 235/2021-105 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. května 2021 č. j. 3 PP 20/2021-92, za účasti **Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 4**, jako účastníků řízení, a **Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2021 č. j. 67 To 235/2021-105 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. května 2021 č. j. 3 PP 20/2021-92 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2021 č. j. 67 To 235/2021-105 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. května 2021 č. j. 3 PP 20/2021-92 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí s tím, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv a svobod vyplývajících z čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z napadených rozhodnutí se podává, že Obvodní soud pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) v záhlaví uvedeným usnesením zamítl stěžovatelovu žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v trvání šesti let a šesti měsíců, uloženého mu ve věci vedené u Krajského soudu Ústí nad Labem – pobočky v Liberci pod sp. zn. 52 T 12/2014, a v trvání jednoho roku, uloženého mu ve věci vedené u obvodního soudu pod sp. zn. 52 T 134/2016. Po zhodnocení provedených důkazů obvodní soud shledal, že stěžovatel nesplňuje tzv. třetí podmínku podmíněného propuštění, a sice očekávání, že do budoucna povede řádný život. V odůvodnění obvodní soud poukázal na to, že na stěžovatele bylo již opakovaně působeno trestem odnětí svobody. Stěžovatel byl sedmkrát soudně trestán, přičemž z výkonu trestu odnětí svobody

byl třikrát (sc. viz ale sub 3 a 16) podmíněně propuštěn, navíc se po posledním podmíněném propuštění v roce 2010 dvakrát dopustil úmyslné trestné činnosti majetkového charakteru, za kterou si nyní vykonává trest odnětí svobody. Podle obvodního soudu je tedy zřejmé, že v dobách dřívějšího rozhodování o žádosti o podmíněném propuštění stěžovatel taktéž deklaroval svou vůli vést řádný život, které však opakovaně nedostal. Podle názoru obvodního soudu je nutné na odsouzeného i nadále působit výkonem trestu odnětí svobody.

3. Proti usnesení obvodního soudu podal stěžovatel stížnost, ve které namítal, že reagoval na předchozí zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění ještě větší snahou, dále má sociální jistoty ve svých dětech a nové družce, která mu zajistila stabilní práci se stabilním příjmem, navíc na něj má nynější citelný trest skutečný vliv jako varování před další trestnou činností. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) tuto stížnost zamítl napadeným rozhodnutím. Ztotožnil se se závěry obvodního soudu a uvedl, že stěžovatel kontinuálně páchá trestnou činnost od roku 1991, přičemž jde o speciálního recidivistu v páčání majetkové trestné činnosti. Kromě toho přihlédl k tomu, že v minulosti bylo již dvakrát použito dobrodiní podmíněného propuštění (a jednou amnestie), a i přesto se stěžovatel poté dopouštěl další trestné činnosti. Městský soud shodně s obvodním soudem uzavřel, že podmínka presumpce řádného života do budoucna není u stěžovatele splněna. Poukázal na judikaturu Ústavního soudu, ze které plyne, že i při splnění stanovených podmínek je podmíněné propuštění, na které jinak není zákonný nárok, mimořádným institutem, který dává soudu možnost, nikoli však povinnost odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propustit. Stěžovatel byl již dvakrát (2006 a 2010) z výkonu trestu podmíněně propuštěn, přičemž při prvním propuštění bylo rozhodnuto, že se osvědčil, ve druhém případě se na něj vztáhla amnestie prezidenta republiky z 1. 1. 2013. Nyní je již počtvrté ve výkonu trestu odnětí svobody. Byť je na jeho některá odsouzení třeba hledět, jako by odsouzen nebyl, jde z hlediska ustálené judikatury o osobu se sklony k páčání trestné činnosti, a to kontinuálně od roku 1991. Městský soud tak dospěl k závěru, že podmínka presumpce řádného života do budoucna není splněna, protože stěžovatel opakovaně selhával.

II.

Stěžovatelova argumentace

4. Stěžovatel namítá, že obecné soudy napadenými usneseními porušily jeho ústavně zaručená práva, zejména právo na soudní ochranu, když zjištěné pozitivní skutečnosti nevyvažovaly negativní okolnosti předchozího odsouzení. Další skutečnosti v jeho prospěch pak nehodnotily vůbec. Stěžovatel namítá, že obecné soudy hodnotily trestní minulost stěžovatele izolovaně, formalisticky, bez ohledu na časové souvislosti a bez ohledu na zjevné polepšení stěžovatele, jakož i vytvořené zázemí pro život na svobodě.

5. Závěrem stěžovatel vytýká obecným soudům, že se dopustily zásahu do jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý (sc. řádný) proces a porušily zákaz dvojího přičítání tím, že zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění založily výhradně na jeho trestní minulosti a nedostatečném vlivu dřívějších kladných rozhodnutí o podmíněném propuštění, aniž by vysvětlily, proč tyto skutečnosti dodnes ovlivňují stěžovatele natolik, že je pro něj podmíněné propuštění zapovězeno. Nadto dodává, že soudy se ani nezabývaly otázkou, jak by se měl stěžovatel ve výkonu trestu chovat, aby mohl být propuštěn.

III.

Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření ostatním účastníkům řízení.

7. Městský soud nad rámec odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, že jádrem jeho úvah byl prostý fakt, že stěžovateli se již v minulosti opakovaně dostalo dobrodiní podmíněného propuštění. Městský soud tak klade otázku, jaké jsou meze v hodnocení osobnosti odsouzeného při úvaze o splnění podmínky očekávání vedení řádného života a kolikrát po podmíněném propuštění má pachatel opakovat svou trestnou činnost, aby bylo zřejmé, že institut podmíněného propuštění na něj nemá pozitivní dopad. V daném případě podle městského soudu o dvojí přičítání nejde. Odměny a pozitivní hodnocení z věznice svědčí zejména o splnění podmínky polepšení. Soud však musí hodnotit osobnost pachatele, aby posoudil očekávání vedení řádného života.

8. Obvodní soud ve svém vyjádření pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

9. Soudce zpravodaj následně zaslal toto vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel této možnosti využil a v replice uvedl, že městský soud v podstatě klade otázku, zda opakované neosvědčení při předchozích podmíněných propuštěních klade nepřekročitelnou překážku budoucímu podmíněnému propuštění. Podle stěžovatele je podle práva nutno dát každému jedinci možnost nápravy, jakožto mimořádně účinnému prostředku převýchovy, byť ve výsledku třeba i selže. Vždy musí být zvažováno, zda je polepšení opravdové, intenzivní a perspektivní. To ve stěžovatelově případě uznal i městský soud. Dále však nevyvážil tyto pozitivní okolnosti s dřívějšími projevy stěžovatelovy osobnosti.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterých byly vydány napadená soudní rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu, a jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

11. Po zvážení obsahu ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud úvodem připomíná, že podle jeho ustálené judikatury neexistuje ústavně zaručené právo na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány a aby své úvahy přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávislé rozhodnutí obecných soudů, nicméně je povolán zasáhnout, vybočuje-li výklad obecných soudů ze zásad řádně vedeného trestního řízení [srov. náleze ze dne 5. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Za takový exces lze považovat například rozhodování na základě nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci a opření rozhodnutí toliko o informace z doby odsouzení stěžovatele [náleze ze dne 22. 3. 2001 sp. zn. III. ÚS 611/2000 (N 51/21 SbNU 439)], posouzení zákonné podmínky prognózy vedení řádného života na svobodě na základě minulého chování stěžovatele, respektive okolností vztahujících se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, nikoli ve vztahu k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu [náleze ze dne 12. 5. 2011 sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405)] či porušení principu kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní [náleze ze dne 4. 10. 2016 sp. zn. II. ÚS 2503/16 (N 185/83 SbNU 37)].

13. Při rozhodování o žádosti o podmíněném propuštění je nutné, aby obecné soudy vzaly v potaz také účel institutu podmíněného propuštění, kterým se Ústavní soud zabýval například v nálezech ze dne 28. 11. 2018 sp. zn. II. ÚS 482/18 nebo ze dne 13. 7. 2021 sp. zn. IV. ÚS 575/21. Ústavní soud v těchto nálezech uvedl, že podle odborné literatury je smyslem podmíněného propuštění umožnit opustit brány věznice osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení. Podmíněné propuštění funguje jako motivační prvek u odsouzeného pachatele, aby se aktivně zapojil ve výkonu trestu do programů zacházení, které by měly mít nejen preventivní účinek z hlediska recidivy, ale též integrující a restorativní účinky. Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný.

14. Co se týče hodnocení splnění podmínky prognózy vedení řádného života, Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 blíže rozvinul kritéria, která by soudy měly při posuzování naplnění podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zkoumat. Podmínka prognózy řádného života je úzce svázána s podmínkou polepšení, neboť na ni navazuje. Očekávání vedení řádného života, respektive dovršení nápravy odsouzeného v budoucnu je ze své podstaty předpokladem pravděpodobnostním, není třeba stoprocentní přesvědčení soudce.

15. Jak Ústavní soud vysvětlil například v nálezu ze dne 3. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16 (N 4/84 SbNU 69), trestní minulost odsouzeného obecně představuje důležité hledisko při posuzování splnění podmínek podmíněného propuštění, nicméně prognóza vedení řádného života v budoucnu nesmí být založena především, nebo dokonce jen na jejím formalistickém („matematickém“) posouzení. Naopak, jak již bylo uvedeno výše, je nutné zohlednit i další, zejména aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy i prostředí, v němž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu, a zabývat se též okolnostmi spáchané trestné činnosti při zaměření na míru překonání subjektivních příčin této trestné činnosti na straně odsouzeného. Je třeba vzít v potaz, před jak dlouhou dobou a z jakých důvodů došlo ke spáchání předchozích trestných činů

a zda lze z chování odsouzeného dovodit, že subjektivní příčiny páchaní trestné činnosti překonal (svým náhledem na trestnou činnost, náhradou škody, schopností se bez trestné činnosti ekonomicky obejít atd.). Důkladný popis těchto skutečností a jejich řádné zvážení tvoří součást práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť jen řádně a neformalisticky odůvodněné rozhodnutí o žádosti odsouzeného odpovídá ústavním požadavkům.

16. Právě takové odůvodnění v napadených rozhodnutích obecných soudů absentuje. Z jejich odůvodnění je podle Ústavního soudu zřejmé, že soudy přistupovaly k okolnosti stěžovatelovy trestní minulosti formalisticky. Obvodní soud v odůvodnění svého rozhodnutí pouze vyjmenoval pozitivní skutečnosti v jednání stěžovatele, následně však „vzal v potaz“ trestní minulost stěžovatele, který již v předchozích případech deklaroval svou vůli nepáchat trestnou činnost, přičemž opakovaně selhal. Městský soud se s tímto stručným odůvodněním ztotožnil a nadto uvedl, že stěžovatel je speciální recidivista, který v minulosti dvakrát nesplnil podmínky podmíněného propuštění (a navíc jednou dostal dobrodiní amnestie), a pro toto jeho opakované selhávání nelze presumovat jeho řádný život na svobodě. Takové odůvodnění však podle Ústavního soudu nepostačuje k ústavně konformnímu posouzení očekávání vedení řádného života.

17. Soudy nikterak v odůvodnění nezohlednily, jaký vliv mohou mít zjištěné pozitivní okolnosti na osobnost stěžovatele, za jakých podmínek páchal předchozí trestnou činnost, zda jsou tyto podmínky nyní odlišné, před jakou dobou došlo k této trestné činnosti a zda se doba uběhlá od posledního potrestání měla a mohla na stěžovateli nějak pozitivně podepsat. Konečně, zmiňuje-li obvodní soud velmi důležitou skutečnost, že stěžovatel již při minulých podmíněných propuštěních deklaroval svou vůli nepáchat trestnou činnost, pak ani u této skutečnosti nelze zůstat jen u takto neukončené úvahy. Z napadeného rozhodnutí (ani spisu obvodního soudu) totiž nevyplývá, za jakých podmínek došlo k předchozím podmíněným propuštěním (např. jde-li o příslib zaměstnání, o pozitivní rodinné prostředí, o velikost finančních závazků a schopnost se jich legálně zbavit, o přísnost stanovených podmínek dohledu atd.). Lze jistě s městským soudem souhlasit, že odsouzenou osobu není vhodné propustit, selhala-li za stejných podmínek už v minulosti (dokonce opakovaně). To však z napadených rozhodnutí nevyplývá, neboť soudy nikterak nepopsaly, zda ve stěžovatelově případě jsou aktuálně dány stejné podmínky pro propuštění, jako byly v minulosti. Teprve po takovém (důkazy podloženém) zjištění bude možné přičíst stěžovateli k tíži, že v minulosti za stejných podmínek selhal a jeho současné chování (a průběh výkonu trestu) nedává žádné nové přesvědčivější záruky řádného života, tedy dostatečně neodstraňuje subjektivní příčiny jeho dřívější trestné činnosti.

18. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí městského soudu a obvodního soudu zrušil. Učinil tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. února 2022

Josef Fiala
předseda senátu